ואם נתעברה נתעברה למוכר התינח שעיר פר מאי איכא למימר גזירה פר אטו שעיר ומשום גזירה ימות ועוד חטאת שעברה שנתה לרעיה אזלא דאמר ריש לקיש חטאת שעברה שנתה רואין אותה כאילו היא עומדת בבית הקברות ורועה אלא אמר רבא גזירה משום תקלה (דתנן) אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה ואם הקדיש והעריך והחרים בהמה תיעקר פירות כסות וכלים ירקבו מעות וכלי מתכות יוליך הנאה לים המלח ואי זה הוא עיקור נועל דלת לפניה והיא מתה מאליה תקלה דמאי אי תקלה דהקרבה אפילו כל רעיות נמי אי תקלה דגיזה ועבודה אפילו כל רעיות נמי לעולם תקלה דהקרבה והנך דלאו בני הקרבה נינהו לא טריד בהו הך דבת הקרבה היא טריד בה ותקלה עצמה תנאי היא דתניא חדא פסח שלא קרב בראשון יקרב בשני בשני יקרב לשנה הבאה ותניא אידך לא יקרב מאי לאו בתקלה פליגי לא דכ"ע [לא] חיישינן לתקלה והכא בפלוגתא דרבי ורבנן קא מיפלגי ולא קשיא הא רבי הא רבנן והתניא וכן המעות אלא לאו שמע מינה בתקלה פליגי שמע מינה: **מתני'** בא לו אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומתודה וכך היה אומר אנא השם (א) חטאו עוו פשעו לפניך עמך בית ישראל אנא (ב) השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאו ושעוו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל ככתוב בתורת משה עבדך לאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו [א] והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד מסרו למי שהיה מוליכו הכל כשרין להוליכו אלא שעשו הכהנים גדולים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו אמר רבי יוסי מעשה והוליכו ערסלא (ג) וישראל היה וכבש עשו לו מפני הבבליים שהיו מתלשים בשערו ואומרים לו טול וצא טול וצא: **גמ'** ואילו בני אהרן עם קדושך לא קאמר מאן תנא אמר ר' ירמיה דלא כרבי יהודה דאי כרבי יהודה הא אמר יש להם כפרה בשעיר המשתלח אביי אמר אפילו תימא רבי יהודה אטו כהנים לאו בכלל עמך ישראל נינהו: מסרו למי שמוליכו: ת"ר איש להכשיר את הזר עתי

שיהא

ואם נתעברה נתעברה למוכר. ולא תמלט עד שיגיע בלותו יום בלותו חדש שמכרה לו ולרבי משכחת לה כגון שהקדישו ביום שמיני ללידתו בערב יום הכפורים בשנה פשוטה וכי מטי יום הכפורים הבא אכתי לא מלו ליה שס"ה ימים אלא שס"ד (ד): **פר מאי איכא למימר.** שהוא בן שלש: **רואין אותה.** בכל מקום שהיא כאילו עומדת בבית הקברות שאין הכהן יכול ליקרב אליה אבל לא מחטאות המתות היא אלא שאינה קריבה הלכך רועה עד שיפול בה מום ותימכר: **משום תקלה.** לקמן מפרש מאי תקלה: **דתנן.** דחיישינן לתקלה: **אין מקדישין.** שום דבר שסתם הקדש לבדק הבית ואין להן תקנה: **ואין מחרימין.** קסבר סתם חרמין לבדק הבית ופלוגתא היא במסכת ערכין (דף כח:): **כל רועות.** כל הני דאמור רבנן ירעו עד שיסתאבו ניחוש שמא יקריבם: **והנך דלאו בני הקרבה נינהו.** שאר רועות אינן עומדות ליקרב הני עצמן אלא דמיהן: **לא טריד בהו.** אינו מהרהר בהקרבתן ומסיח דעתיה מהקרבה דידהו: **הך דבת הקרבה היא.** ליוה"כ הבא טריד בהו לבו על הקרבתו ודילמא מקריב לה מקמי יוה"כ: **תנאי היא.** איכא דחייש ואיכא דלא חייש: **יקרב בשני.** בפסח שני ימכר לטמא ושהיה בדרך רחוקה: **הא רבי.** דאמר מפסח לפסח אפשר לו שלא עברה שנתו ואע"פ שהופרש לאחר שמונה ללידתו דאלו מחוסר זמן לא קדיש: **וכן המעות.** שהפרישו לפסח אם יקרבו לשנה הבאה ואיכא למאן דאמר יקרבו: **מתני' בא לו אצל שעיר.** השתא הדר תנא למילתיה לאורויי בסדר העבודה וקאמר דלאחר שגמר כהן גדול מתן דמים של פר ושעיר כדסליק פירקין דהוציאו לו בא לו הכהן אצל שעיר המשתלח במקום שהעמידו שם כנגד בית שילוחו כדאמרן בפ' טרף בקלפי (לעיל ד' מא:): **אלא שעשו כהנים קבע.** שהרגילו לעשות את הכהנים קבע להיות מוליכים אותו ולא היו בית דין של כהנים מניחין את ישראל להוליכו: **ערסלא.** שם האיש: **וכבש.** כמין מעלה עשו לו שהוא גבוה ויוצא דרך אותו הכבש חוץ לעזרה וחוץ לעיר כדי שלא יוכלו הבבליים ליגע במשולח לפי שהיו רגילין לתלשו בשערו ואומרים לו טול מהר וצא וצא תשהה עוונותינו אצלנו עוד:

גמ'

אין מקדישין. משום דחיישינן לתקלה והכי נמי אמרינן בבכורות בפרק מעשר בהמה (דף נג.) דלאחר חורבן בטלו מעשר בהמה משום תקלה ותימה דבפ' במה בהמה (שבת דף נד:) ר' אלעזר בן עזריה הוה מעשר מעדריה תריסר אלפי עגלי בכל שתא ושתא ואיך יתכן זה להיות והא רבי יוחנן בן זכאי מי לאחר חורבן קבלת מלתא משחרב בית המקדש התקין רבי יוחנן בן זכאי והוא היה נשיא ואחריו רבן גמליאל ולכל הפחות היה שנתים נשיא עד שנתמנה רבי אלעזר בן עזריה כדמשמע בפרק תפלת השחר (ברכות דף כז:) דקאמר אשתקד לעריה וכו' ואם כן היה רבי אלעזר בן עזריה לכל היותר בשעת חורבן בן ט"ו שהרי בן י"ח היה כשנתמנה נשיא וזה היה שלש שנים אחר חורבן לכל הפחות כדפרישית וקטן הוה בימי הבית רק שנתים לפני החורבן וקטן לאו בר אפרושי מעשר הוא ובשביל אותם שנתים שהגדיל לפני החורבן שאז היה מפריש לא הוה ליה למימר כל שתא ושתא ויש לומר אפוטרופוס שלו היה מפריש אי נמי לא בטלו מעשר בהמה לאלתר בתר חורבן אי נמי י"מ הוה מעשר למלך ולא נהירא דלא הוה ליה למימר בהאי לישנא (ל):

ואין מחרימין. פירש רש"י כמאן דאמר סתם חרמים לבדק הבית ור"י מפרש דאתיא אפי' כמאן דאמר לכהנים ואע"ג דשרו ולא שייך בהן תקלה הני מילי בתר דמטו ליד כהן אבל קודם לכן לא כדאמר בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לב.) חרמים כל זמן שהם ביד בעלים הרי הן כהקדש לכל דבריהם ומועלין בהם ואם תאמר אי הכי מאי איריא בזמן הזה אפילו בזמן הבית נמי ויש לומר בזמן הבית דשכיחי קדשים היו בקיאין וזהירין במילי קדושה אבל השתא דלא שכיחי לא זהירי אי נמי בזמן הבית שכיחי כהנים ולא היו צריכין הבעלים להשהותו בידם ונותנין אותו לאלתר לכהן:

פירות כסות וכלים ירקבו. תימה דבערכין פרק המקדיש (דף כט.) אמרינן ההוא גברא דאחרמינהו לנכסיה בפומבדיתא אתא לקמיה דרב יהודה אמר ליה זיל שקול ד' זוזי ושדי בנהרא ואמאי לא קאמר ליה כדתניא הכא פירות כסות וכלים ירקבו וכו' ויש לומר התם איירי במקרקעי ואותם אין להם תקנה אלא בחילול דאי אמרינן יניחנה בורה ולא תיעבד ולא תזרע שדות בורות איכא טובא וליכא היכרא ואתי בה לידי תקלה ואם תאמר והא על כרחך מטלטלי נמי הוו מדפריך התם והא עובדא דפומבדיתא קרקע נמי הוה מכלל דמטלטלי נמי הוה מיהו לא עשו תקנה בחילול אלא מקרקעי אבל מטלטלי עבוד להו כדמפרש הכא וכ"ש דניחא טפי דמקשה הש"ס בפשיטות במקרקעי נמי הוו ומנא ליה דילמא רק במטלטלי אלא על כרחך מקרקעי נמי הוו מדעבד תקנה בחילול(מ):

ותקלה עצמה תנאי היא. הכא לא מייתי תנאי דפליגי בספ"ק דפסחים (דף כ:) בתקלה והתם לא מייתי הני תנאי דהכא משום דמייתי דמי לדמי: **אמר** רבי ירמיה דלא כרבי יהודה. מכאן אני מתרץ מאי דפליגי ר' יהודה ור' שמעון בפ"ק דשבועות (דף יג:) דרבי יהודה סבר כהנים מתכפרין בשעיר המשתלח בשאר עבירות ולר"ש לית להו כפרה כלל בשעיר המשתלח וקאמר התם מ"ט דר' שמעון והוקשה לי אמאי לא קאמר טעמא דר"ש מדכתיב בפר שני וידויין ודם פר כדאמר בתר הכי בשלמא לר' שמעון היינו דבעינן שני וידויין ודם פר ונימא דהיינו טעמא דבעינן שני וידויין ולא כדמסיק התם לרבי יהודה כדתנא דבי רבי ישמעאל אחד לו ואחד לביתו מוטב שיבא זכאי ויכפר על החייב וכו' ומכאן יש לי לתרץ דעל כרחך ר' שמעון נמי אית ליה דתנא דבי רבי ישמעאל דהא רבי ירמיה מוקי למתניתין כר' שמעון ואפילו הכי תנן בוידוי דלשון דפר אני וביתי בפרק אמר להם הממונה (לעיל דף לה:) ובוידוי שני בפרק טרף בקלפי (לעיל דף מא:) תנן ובני אהרן וכו' ומפרש טעמא בגמרא (דף מג:) משום דרבי ישמעאל:

אמר

מסורת הש"ס

א) [פסחים צז. תמורה כג.], ב) [נ"ל דתניא], ג) בכורות נג. ע"ז יג. [שקלים פ"ח ה"ד], ד) [פסחים כ:], ה) רש"א, ו) [גיר' ירושל' ומתודה], ז) [עיין במשנה שבמשניות ותוי"ט שם], ח) יים ל"ג גדולים, ט) [גיר' ירושל' ערסלא מציפורין], י) [לעיל מא. שבועות יג: מנחות לב.], כ) [כריתות יד.], ל) [עי' תוס' שבת נד: ד"ה הוה], מ) [עי' תוס' ע"ז יג. ד"ה ואם ותוס' ערכין כט. ד"ה שקול ותוס' בכורות נג. ד"ה ואין].

◆

תורה אור השלם

1. כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְיָ תִּטְהָרוּ: ויקרא טז ל

2. וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: ויקרא טז כא

◆

הגהות הב"ח

(א) מתני' וכך היה אומר אנא השם (חטאו עוו פשעו) תא"מ וה"ב פ"א עוו פשעו חטאו וע"ל סוף דף ל"ה ובדף מ"א ע"ב וע' עוד בדף ל"ו ע"ב: (ב) שם אנא השם כפר נא (לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאו ושעוו ושפשעו) תא"מ וה"ב פ"א לעונות ולפשעים ולחטאים שעוו ושפשעו ושחטאו: (ג) שם מעשה והוליכו ערסלא מציפורי וישראל היה: (ד) רש"י ד"ה ואם נתעברה כו' אלא שס"ד. נ"ב אע"ג דבמס' ר"ה סוף דף ו' מבואר דגבי בכור תמצינן שנתו מיום שנולד להרצאה היינו מן יום השמיני ואילך א"כ כשיגיע יוה"כ אינו רק שנה מ"מ שאני בכור דאינו ראוי לאכיל כלל רק להרצאה לכשיהא תם ע"כ לא תמצינן ליה משעה שנולד אבל בפסח בבהמה אע"פ שהוקדש אח"כ מ"מ תמצינן שנתו מיד משעה שנולד וק"ל:

◆

הגהות הגר"א

[א] במשנה תטהרו והן אומרים ברוך כו' כצ"ל ומן והכהנים וכו' עד פניהם ל"ג ונעמ"ס רבינו כא"מ סי' תרכ"א ס"ק ט'):

◆

תוס' ישנים

מכאן אלא שהשניה שנשארה תרעה ואומר רבי דלא שייך הכא (א) למימר (אלא) כגון דאמר הריני מפריש שתי חטאות אחת לאחריות תירכה דאפילו למאן דאמר בפ' מי שהוציאוהו (עירובין ד' נ.) ובפ' התודה במנחות (דף עח:) דלקרבן גדול קמכוין מכל מקום הכא דאמר לאחריות מילי שפיר תרוייהו כדאמר התם היכא דאמר יקדשו ארבעים מתוך שמונים דקדשי דלאחריות קמכוין ואמרינן בתודה אי הך דקיימא תודה היא הא לחמה והא תיהוי לאחריות וריב"א פי' דלאוקיה דעירובין ידלי אתי שפיר דאמר הפותח תודה על שמונים חלות דקדשי דלאחריות קא מכוין כדמפרש במנחות ועירובין אלא אפילו לר' יוחנן דאמר לקרבן גדול קמכוין ולא קדשי היינו גבי תודה שאין האחריות עליו אם אבדו הלחם אם אינו מקבל עליו אחריות הלכך לא הוי פתחא דעתיה לאחריות אבל גבי חטאות מאי הוי פתחא לאחריות ואין נראה לרבי דהא בנדר דתודה נמי צריך להביא לחם אחר ועוד אפילו בנדבה אי אמר זו תודה וזו לחמה אמרינן בפרק התודה (דף פ.) אבד הלחם צריך להביא לחם אחר אבדה תודה אין צריך להביא אחרת אלמא (דלית) אחריות הלחם עליו פתחא. מ"ר: בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח כו'. פירש"י דלא נעשית מצות הדם וצריך להביא דם אחר ואי אפשר בלא הגרלה ויביא אחר ויגריל וכיון דלית ליה בעלי חיים נדחין ימות המשתלח הראשון אבל דאכתי לא ידעינן יעמד חי שצריך שיעמדו שניהם דהא בכולה שמעתין לא אשכחן דחייה אלא ע"י שנשאר יחידי אבל כשהגרילו על אחר פליגי לעיל ר' יוחנן ורבה אם יכול לחזור ולגרלות כיון שנדחה כבר ורבינו שמואל מוסב דחייה ע"י הגרלת השני ורבינו שלמה אינו רוצה לומר דחייה לפי שהיה שעה בלא חבירו כיון דאכתי לא ידעינן יעמד חי שצריכין לעמוד שניהם עד דמסקינן ליה בבעיא על כן נראה לרבי לפרש בשלמא נשפך הדם ימות המשתלח לפי שהיה המשתלח יחיד ונדחה ע"י כן כדאיתא לעיל בכולה שמעתין (ולפע"נ דאכתי לא ידעינן יעמד חי) שצריך להיות חי עד שעת מתן דמים שלמנין שילוחו של שעיר ידוע הוא שצריך להיות חי עד שעת מתן דמים ואי לא נדחה המשתלח

תוס' ישנים (המשך)

מת המשתלח [אמאי] ישפך הדם הא לא מעכב דחוקה לא כתיב הכא ואין נראה לרבי מה ספר' שנדחה הראשון ע"י שהגריל על אחרים (ולפע"נ

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ג מהל' שמיטה ויובל הל' ה:

כד ב מיי' פ"ד מהל' פסולי מוקדשין הלכה ז:

כה ג ד ה מיי' פ"ח מהל' ערכין הל' ח סמג עשין קלג:

כו ו מיי' פ"ד מהלכות עבודת יוה"כ הל' ב:

כז ז מיי' שם פ"ב הל' ז:

כח ח ט מיי' שם פ"ג הלכה ז:

כט י מיי' פ"ד מהל' שקלים הלכה ח:

◆

מוסף רש"י

נתעברה למוכר. דכתיב תמימה (ערכין לא.). דאמר ריש לקיש. במס' תמורה בפרק ולד חטאת (כב.) והתם מותיב לה ממתניתין דהתם דקתני ושעברה שנתה כו' ומתרץ לה דהכי קתני שעברה שנתה ואבדה או אבדה ונמצאת בעלת מום (פסחים צז.). כאילו היא עומדת בבית הקברות. כל מקום שהיא רואין כאילו היא בבית הקברות שאין כהן נכנס שם לשוחטה ורועה עד שתסתאב ותימכר ויפלו דמיה נדבה לשופרות שכתוב עליהן נדבה ומקיילים בה את המזבח, זה מדרשו של יהוידע הכהן במס' תמורה (כג:) שכל מותר חטאת ואשם לקיץ המזבח חוץ מחטאות מתות שהן הלכה למשה מסיני (פסחים צז.). ואין מחרימין. דחרם הוי קדש כהקדש, דכתיב כל חרם קדש קדשים וגו' (בכורות נג.) קסבר סתם חרמים לבדק הבית דפלוגתא היא בערכין (כח:) וכיון דהשתא ליכא בית המקדש אתי בהו לידי תקלה דמתהני מהקדש ומעילה (ע"ז יג.). תיעקר. דלא ליתי בה לידי תקלה (בכורות נג.). נועל דלת לפניה. ואין לה מה תאכל ומתות (ע"ז יג:) והיא מתה מאליה. כרעב (בכורות שם). ותקלה עצמה. אי חיישינן לה (פסחים כ:).

◆

רבינו חננאל

ואקשינן תוב והא כל (קדש) [חטאת] דעיברה שנתו לרעייה אזלא. ומשני רבא לא תני ר' יהודה כולן ימותו אלא משום דחייש לתקלה. כדתניא אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין בזמן הזה, ואם הקדיש או העריך או החרים [בהמה] תיעקר, נועל דלת בפניה ומתה מאליה, כסות וכלים ירקבו. מעות וכלי מתכות יוליכם לים המלח. ותקלה עצמה תנאי היא וכו', ודברין פשוטין הן כו'. בא לו אצל שעיר כו'. ואילו בני אהרן לא קתני בוידוי דשעיר המשתלח. ואסיקנא אטו כהנים נפקי מכלל ישראל, כיון דמתוודה חטאו עמך בית ישראל, כהנים בכלל עמך בית ישראל הן. מסרו למי שהוא מוליכו כו'. ת"ר והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ושלח ביד איש עתי המדברה, איש להכשיר כל איש ואפי' זר.

א) נ"ל למימר הכי דאיירי כגון כו'.